

Η πρώτη Αβαροσλαβική επιδρομή στη Θεσσαλονίκη
το 597 μ.Χ. σύμφωνα με τα Θαύματα του Αγίου
Δημητρίου.

Τα τείχη της Θεσσαλονίκης

Άβαροι και Σλάβοι

Οι **Άβαροι**, ένας ασιατικός λαός που ταυτίζεται με τους Γιού' Για των κινέζικων πηγών ή θεωρείται κλάδος των Εφθαλιτών Ούνων, ήταν έθνος πολεμικό υπό έναν αρχηγό, **τον χαγάνο**. Το 555 μ.Χ. εμφανίζονται βόρεια του Καυκάσου ενώ το 567 καταλύουν το κράτος των Γέπιδων και αναγκάζουν τους Λογγοβάρδους να εγκαταλείψουν τις παννονικές εκτάσεις. Οι Άβαροι το 568 ιδρύουν το δικό τους κράτος το οποίο άρχισε από τον Δούναβη και έφτανε μέχρι τον Δνείπερο, τον Έλβα και τις Βαλτικές χώρες. Το κράτος αυτό περιλάμβανε στους κόλπους του λαούς που είχαν εγκατασταθεί παλαιότερα στην περιοχή αυτή, δηλαδή τους Ουτρίγουρους, Κουτρίγουρους, Άντες και Σλάβους.¹

¹ Βλ. Αικ. Χριστοφιλοπούλου, Βυζαντινή Μακεδονία. Σχεδιάσμα για την εποχή από τα τέλη του Στ' μέχρι τα μέσα του Θ' αιώνα, Βυζαντινά 12 (1983) 9-63 (στο εξής Βυζαντινή Μακεδονία) 15.

Το 582 οι Άβαροι καταλαμβάνουν το Σίρμιο, το 583 τη Σιγγηδόνα, ενώ το 584 κλείνουν ειρήνη με το Βυζάντιο. **Ο αυτοκράτορας Μαυρίκιος**, που είχε ανέβει στο θρόνο το 582, συμφώνησε να πληρώνει στο χαγάνο ως χορηγία το ποσό των 100.000 χρυσών νομισμάτων το χρόνο. Με τη λήξη του βυζαντινοπερσικού πολέμου το 591 ο Μαυρίκιος αναλαμβάνει ενεργητική στρατιωτική πολιτική εναντίον των Αβάρων. Μετά από πολύχρονο αγώνα οι Βυζαντινοί κατάφεραν να απωθήσουν τους Αβάρους. Μεταξύ των ετών 598-600 υπεγράφη συμφωνία μεταξύ των δύο μερών που όριζε ως συνοριακή γραμμή του Δούναβη. Η συνθήκη ειρήνης δεν διατηρήθηκε για πολύ. Ο Μαυρίκιος έκρινε ότι είχε τη δύναμη να συντρίψει τον εχθρό. Ο βυζαντινός στρατός εξεστράτευσε υπό την ηγεσία του **στρατηγού Πρίσκου**, το σχέδιο όμως δεν ολοκληρώθηκε διότι το 602 ανατρέπεται ο Μαυρίκιος με στρατιωτική εξέγερση. Στο βυζαντινό θρόνο ανέβηκε ο εκατόνταρχος **Φωκάς** (602-610).

Με βάση τις στρατιωτικές κινήσεις των δύο αντιμαχόμενων μερών διαπιστώνουμε ότι οι μόνιμες εγκαταστάσεις των Αβάρων και Σλάβων μέχρι τα τέλη του 6ου αι. βρίσκονται πέρα από το Δούναβη.⁽²⁾ Κατά την βασιλεία του Φωκά και στη συνέχεια με την αναζωπύρωση του περσικού κινδύνου στα χρόνια του Ηρακλείου (610-641) οι Άβαροι εμφανίζονται και πάλι στη Βαλκανική, μάλιστα στα 626 πολιορκούν ανεπιτυχώς την Κωνσταντινούπολη. Η αποτυχία αυτή σήμανε την αρχή της παρακμής τους. Αποτέλεσμα του κλονισμού της αβαρικής ισχύος ήταν η απελευθέρωση από το ζυγό τους των σλαβικών λαών.³

Οι Σλάβοι είναι ένας ινδοευρωπαϊκός λαός του οποίου η αρχική κοιτίδα τοποθετείται ανάμεσα στους ποταμούς Όντερ και Βιστούλα.³ Ο λαός αυτός δεν ήταν νομαδικός, ασχολούνταν με τη γεωργία και την

² Ιωάννη Εφέσου, Εκκλησιαστική Ιστορία, III 25. Βλ. Ι. Καραγιαννόπουλος, Ιστορία Βυζαντινού Κράτους, τ. Β', Θεσσαλονίκη 1993, σ. 54.

³ Μ. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, **Σλαβικές εγκαταστάσεις στη μεσαιωνική Ελλάδα. Γενική Επισκόπηση, Αθήνα 1995 (στο εξής Εγκαταστάσεις)**14-15. - Για το όνομα Σλάβος βλ. Α. Αβραμέα, *Σημείωμα για το εθνικό όνομα Σλάβος και τη σημασιολογική του εξέλιξη στις βυζαντινές πηγές*, Ελληνικά 25 (1972) 409-414. - Για τις αβαροσλαβικές επιδρομές επί Μαυρικίου Βλ. Μ. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, *Συμβολή εις την χρονολόγησιν των αβαρικών και σλαβικών επιδρομών επί Μαυρικίου (582-602)*, Σύμμεικτα 2 (1970) 145-208

κτηνοτροφία. Δεν είχαν αναπτύξει το εμπόριο, ούτε είχαν αστικό βίο. Η πολιτική τους οργάνωση ήταν υποτυπώδης.⁴

Η κάθοδος των Σλάβων προς τα νότια συνδέεται με τις αναστατώσεις και τις μετακινήσεις που ακολούθησαν τη διάσπαση του Ουνικού κράτους (453). Στα μέσα του 6^{ου} αι. είναι εγκατεστημένοι στα βόρεια του Δούναβη. Λόγω της έλλειψης πολιτικής οργάνωσης, εντάχθηκαν στη σφαίρα επιρροής άλλων λαών, όπως οι Κουτρίγουροι και κυρίως από το 558 οι Άβαροι.⁵

Τα Θαύματα του αγίου Δημητρίου

Τα Θαύματα του αγίου Δημητρίου είναι αγιολογικά κείμενα που αφηγούνται τις θαυματουργικές επεμβάσεις του αγίου για τη σωτηρία της Θεσσαλονίκης και των Θεσσαλονικέων.⁶ Παραδίδονται σε τρεις Συλλογές (Α', Β', Γ' βιβλία) εκ των οποίων οι δύο πρώτες παρουσιάζουν συνθετική ομοιογένεια και είναι οι παλαιότερες, ενώ η τρίτη είναι μεταγενέστερη. Το Α' βιβλίο περιέχει 15 κεφάλαια και αναφέρεται ως έργο ενός Ιωάννη, επισκόπου Θεσσαλονίκης. Η επισκοπεία του Ιωάννη άρχισε επί της βασιλείας του Φωκά και τελείωσε κάποια χρονική στιγμή κατά το διάστημα της βασιλείας του Ηρακλείου. Ωστόσο τα περισσότερα θαύματα του Α' βιβλίου τοποθετούνται στην επισκοπεία του προκατόχου του Ιωάννη,

⁴ Φ. Μαλιγκούδης, Σλάβοι στη Μεσαιωνική Ελλάδα, Θεσσαλονίκη 1991, 23. - Μ. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Εγκαταστάσεις 23-25.

⁵ Μ. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Εγκαταστάσεις 25-27. - Βλ. επίσης Σ. Πατούρα, *Η εικόνα των πρώιμων Σλάβων στο Δούναβη στις βυζαντινές αφηγηματικές πηγές*, Βυζαντικά 17 (1997) 449-464.

⁶ Για τη χειρόγραφη παράδοση του κειμένου των Θαυμάτων βλ. Π. Χρήστου, *Η Γραμματεία των Δημητρείων. Α'. Δηγήσεις περί των Θαυμάτων του αγίου Δημητρίου*, Θεσσαλονίκη 1993 (στο εξής *Δηγήσεις*) 17-20. - Οι εκδόσεις των θαυμάτων είναι οι εξής: **α.** C. Byeus, *Acta Sanctorum*, Oct., IV, 104-160, 162-189, 190-197. Bruxelles 1780. Η έκδοση αυτή ανατυπώθηκε στην *PATROLOGIA GRAECA*. 116, 1203-1324, 1325-1384 (J. P. Migne, *Patrologia cursus completus, Series graeca* 1857-1906) **β.** A. Tougard, *De l'histoire profane dans les Actes grecs des Bollandistes: extraits grecs, traduction française, notes avec les fragments lasses inédits par les Bollandistes*, Paris 1874, 80-205, 251-269. **γ.** P. Lemerle, *Les plus anciens recueils des miracles de Saint Demetrius et le penetration des Slaves dans les Balkans, I: Le texte, Paris 1979, II: Commentaire, Paris 1981* (στο εξής *Miracles*). **δ.** Π. Χρήστου, *Δηγήσεις*. Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιούμε την κριτική έκδοση του P. Lemerle.

Ευσεβίου (585-603 ή 597-603). Η σύνθεση της Συλλογής είναι τυπολογική και όχι χρονολογική.⁷

Το Β' βιβλίο των Θαυμάτων συνετέθη από κάποιον Ανώνυμο εβδομήντα χρόνια μετά τη συγγραφή του Α' βιβλίου (μεταξύ 680 και 690). Ο Ανώνυμος είναι πιθανότατα κάποιος κληρικός που δεν αγνοεί το έργο του Ιωάννη και φιλοδοξεί να το συμπληρώσει. Το πρώτο μέρος (θαύματα 1-3) περιλαμβάνει παλαιές αφηγήσεις της εποχής του Ιωάννη, ενώ το δεύτερο (θαύματα 4-6) περιλαμβάνει αφηγήσεις της εποχής του ανώνυμου συγγραφέα.⁸

Το χαρακτηριστικό της πηγής αυτής (Α', Β' βιβλία) είναι ότι όλα όσα αναφέρει αποτελούν νέο υλικό που δεν είναι γνωστό από καμία άλλη πηγή. Οι διηγήσεις των Θαυμάτων δεν αφορούν μόνο στη λατρεία του αγίου Δημητρίου, παρέχουν επίσης πληροφορίες για επιδρομές των Αβάρων και Σλάβων στα τέλη του 6^{ου} αι. και στις αρχές του 7^{ου} αι., για τις πολιορκίες της Θεσσαλονίκης και για τις εγκαταστάσεις των Σλάβων κατά τον 7^ο αι. Η Συλλογή των Θαυμάτων του αγίου Δημητρίου συγκαταλέγεται μεταξύ των αξιολογότερων βυζαντινών πηγών διότι μας παρέχει πληροφορίες για την ιστορία ολόκληρης της Βαλκανικής χερσονήσου.⁹

⁷ P. Lemerle, *Miracles II* 171-172. - Π. Χρήστου, *Διηγήσεις 17*. - **Χ. Μπακιρτζής, Αγίου Δημητρίου Θαύματα. Οι Συλλογές αρχιεπισκόπου Ιωάννου και Ανωνύμου. Ο βίος, τα θαύματα και η Θεσσαλονίκη του Αγίου Δημητρίου, Θεσσαλονίκη 1997(στο εξής Θαύματα)** 11-12. - Γ. Θεοχαρίδης, *Ιστορία της Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1980 (στο εξής Ιστορία της Μακεδονίας)* 141-142.

⁸ P. Lemerle, *Miracles II* 172-173. - Χ. Μπακιρτζής, *Θαύματα 12-13*. - Γ. Θεοχαρίδης, *Ιστορία της Μακεδονίας* 142.

⁹ F. Barisic, *Cuda Dimitrija Solunskog kao Istoriski izvori*. Belgrad 1953 (Τα Θαύματα του Αγίου Δημητρίου του Θεσσαλονικέως ως ιστορικά πηγαί, μτφ. στα ελληνικά από Ι. Ταρνανίδη. Θεσσαλονίκη 1967) – P. Lemerle, *Miracles II* 175. – Χ. Μπακιρτζής, *Θαύματα 13-14*. Η σύγκριση των δύο βιβλίων των Θαυμάτων με τα ψηφιδωτά της βασιλικής του Αγίου Δημητρίου στη Θεσσαλονίκη αποδεικνύει ότι: **α.** στα αρχαιότερα ψηφιδωτά ο άγιος εμφανίζεται, όπως στις διηγήσεις του Α' βιβλίου, λουσμένος στο φώς του οράματος, **β.** στα μεταγενέστερα ψηφιδωτά ο άγιος παρουσιάζεται σε πραγματιστικό περιβάλλον μαζί με υπαρκτά πρόσωπα να μετέχει, όπως στις διηγήσεις του Β' βιβλίου, στο γίνεσθαι της πόλης. – Αντίθετη άποψη για την ιστορική σημασία των Θαυμάτων εκφράζει ο P. Speck στο έργο του *De Miracula Sancti Demetrii, qui Thessalonicam*

Η α' αβαροσλαβική πολιορκία της Θεσσαλονίκης

Ο χαγάνος των Αβάρων **Βαϊάνος** μετά από μια αποτυχημένη πρεσβεία προς τον αυτοκράτορα Μαυρικόιο αποφασίζει να επιτεθεί εναντίον της Θεσσαλονίκης και καλεί στην επιχείρηση αυτή τους Σκλαβινούς (Σλάβους) οι οποίοι ήταν υποτελείς του.¹⁰ Ήταν ο μεγαλύτερος στρατός, πάνω από 100.000 σύμφωνα με τη διήγηση, που είχαν δει οι Θεσσαλονικείς της εποχής εκείνης.¹¹ Ο βαρβαρικός στρατός εμφανίστηκε στη Θεσσαλονίκη στις 22 Σεπτεμβρίου, τέσσερις ημέρες νωρίτερα απ' ό,τι τον περίμεναν οι Θεσσαλονικείς. Οι εισβολείς όμως εξαιτίας της νύχτας πολιορκήσαν κατ' αρχάς το φρούριο της αγίας Ματρώνας, νομίζοντας ότι εκείνο ήταν η πόλη.¹² Η πόλη της Θεσσαλονίκης είχε αποδεκατισθεί από λοιμό (μεταδοτική ασθένεια) που κράτησε ως τον Ιούλιο.¹³ Η διήγηση επίσης μας πληροφορεί ότι πολλοί κάτοικοι είχαν αποκλεισθεί έξω από τα τείχη της πόλης, στα προάστια και τους αγρούς εξαιτίας της απροσδόκητης πολιορκίας.¹⁴

Επιπλέον οι επίλεκτοι νέοι (στρατιώτες) που υπηρετούσαν στο «μέγιστο πραιτώριο» βρισκόνταν με τον τότε έπαρχο στα «μέρη των Ελλήνων» για κάποιες δημόσιες υποθέσεις. Από την άλλη μεριά, οι πρώτοι «έν τοις

Profugus Venit, oder Ketzrisches zu den Wundergeschichten des Heiligen Demetrius und zu seiner Basilica in Thessalonike, Ποικίλα Βυζαντινά 12, Varia IV, 1993 όπου υποστηρίζει ότι τα Θαύματα έχουν περιορισμένη αξία ως ιστορική πηγή, περιέχουν μυθιστορηματικά στοιχεία, αναφορές ιστορικού ή χρονογραφικού χαρακτήρα, καταγραφές προφορικών μαρτυριών, προσευχές και κηρύγματα. Επίσης περνούν από πλήθος φάσεις αλλοιώσεων, στάδια φθοράς και ακρωτηριασμών. Κατά τον P. Speck τα Θαύματα αποδεικνύονται θρύλοι και μας δίνουν πληροφορίες μάλλον για την ιστορία και την εξέλιξη της λατρείας παρά για την ιστορία της Θεσσαλονίκης και των Βαλκανίων.

¹⁰ P. Lemerle, *Miracles* I 134. 14-16: «καλεί προς εαυτόν τήν άπασαν των Σκλαβηνών θηριώδη φυλήν - υπεινον γάρ αυτώ τηνικαύτα τό έθος άπαν - και προσμίξας αυτοίς και άλλογενείς τινας βαρβάρους, στρατεύσαι πάντας κατά της Θεοφρουρήτου Θεσσαλονίκης παρακελεύσατο.»

¹¹ P. Lemerle, *Miracles* I 134. 17-18: «Μέγιστος ούτος στρατός των κατά τούς ημετέρους χρόνους ώφθη, άγαπητοί. Οι μέν γάρ αυτούς ύπέρ τάς έκατόν χιλιάδας όπλίτας άνδρας έδόξαζον...»

¹² P. Lemerle, *Miracles* I 135. 1-2. - Για τη θέση του φρουρίου της αγίας Ματρώνας βλ. N. Μουτσόπουλος, *Η θέση της άγνωστης μονής της Αγίας Ματρώνας στη Θεσσαλονίκη*, Νέα Εστία 59 (1985) 34-141.

¹³ P. Lemerle, *Miracles* I 137. 1-2, πρόκειται για την επιδημία που αναφέρεται στο τρίτο θαύμα του Α' βιβλίου: Περί του λοιμού.

¹⁴ P. Lemerle, *Miracles* I 137. 12-17. - X. Μπακιτζής, *Θαύματα* 389.

σκρινίοις των ύπαρχων του Ιλλυρικού» είχαν φύγει για τη Βασιλεύουσα για να κάνουν διάβημα στον αυτοκράτορα εναντίον του επάρχου.¹⁵

Από την πρώτη ημέρα της πολιορκίας οι εισβολείς Άβαροι και Σλάβοι αντιμετώπισαν προβλήματα επισιτισμού, ενώ το πρώτο βράδυ άναψαν φωτιές γύρω από την πόλη ασκώντας ψυχολογικό πόλεμο στους πολιορκημένους.¹⁶ Επίσης οι Αβαροσλάβοι ήταν εφοδιασμένοι με πολιορκητικές μηχανές, ελεσπόλεις, κριούς, πετροβολά και χελώνες που έθεσαν σε κίνηση από την τρίτη ημέρα.¹⁷ Την ίδια μέρα όμως άρχισαν να παρατηρούνται λιποταξίες ανάμεσα στους εχθρούς. Οι λιποτάκτες φιλοξενούνταν από τους Θεσσαλονικείς στα αχρησιμοποίητα λουτρά της πόλης.¹⁸

Ο συγγραφέας διηγείται αυτά που είδε από κει όπου βρισκόταν, πάνω από το ανατολικό τείχος, και όχι αυτά που έλαβαν χώρα στο βόρειο και δυτικό τείχος, καθώς επίσης και στη θάλασσα, όπου οι εχθροί επιχειρήσαν μάταια να διεισδύσουν στο λιμάνι.¹⁹

Την τέταρτη ημέρα οι πολιορκημένοι επιχειρούν έξοδο η οποία ήταν επιτυχημένη και ελευθερώνει το ανατολικό προτείχισμα το οποίο κατασκάπτονταν από τους εχθρούς.²⁰ Την πέμπτη ημέρα οι πολιορκητές θέτουν σε κίνηση τα πετροβολά, οι πολιορκημένοι όμως καίνε ένα απ' αυτά και τα υπόλοιπα υποχωρούν. Την επομένη τα πετροβολά επανέρχονται, δεν καταφέρνουν όμως να δημιουργήσουν ρήγματα στο τείχος διότι οι

¹⁵ P. Lemerle, *Miracles* I 137. 20-24. - X. Μπακιρτζής, *Θαύματα 390* : (επίλεκτοι στρατιώτες του μεγάλου πραιτωρίου): πρόκειται για τους *palatini* (= ανακτορικός), εκλεκτό στρατιωτικό σώμα που αποτελούσε τη γενική εφεδρεία και τον πυρήνα των μεγάλων εκστρατευτικών επιχειρήσεων. Εάν ο κίνδυνος για τη Θεσσαλονίκη ήταν μεγάλος δεν θα απουσίαζαν..

¹⁶ P. Lemerle, *Miracles* I 148. 13-25. - X. Μπακιρτζής, *Θαύματα 393*.

¹⁷ P. Lemerle, *Miracles* I 148. 26-31, 149. 1-5. - X. Μπακιρτζής, *Θαύματα 394*.

¹⁸ P. Lemerle, *Miracles* I 150. 29-33: «τά μή χρηματίζοντα δημόσια βαλανεία» — X. Μπακιρτζής, *Θαύματα 394*.

¹⁹ P. Lemerle, *Miracles* I 151. 18-21, II 47.

²⁰ P. Lemerle, *Miracles* I 152. 18-34, 153. 1-2. -X. Μπακιρτζής, *Θαύματα 395*.

πολιορκητές, μη γνωρίζοντας να τα χρησιμοποιούν σωστά, αστοχούσαν.²¹ Οι εχθροί μετά την έβδομη ώρα αποσύρονται, ενώ οι Θεσσαλονικείς επιχειρούν έξοδο από την πύλη Ενοράτα και κατασφάζουν Αβαροσλάβους που πλένονταν στη θάλασσα.²²

Την έβδομη ημέρα οι εχθροί ετοιμάζονται για την γενική επίθεση της επομένης, για την οποία οι πολιορκημένοι πληροφορούνται από τους λιποτάκτες. Ξαφνικά, κατά την όγδοη ώρα, οι εχθροί καταφεύγουν στους γειτονικούς λόφους. Μετά τη δύση του ηλίου κατεβαίνουν στις σκηνές τους και άρχισαν να σκυλεύουν (κλέβουν) ο ένας τον άλλον. Κατά τη διάρκεια της νύχτας οι Αβαροσλάβοι αναχωρούν. Οι Θεσσαλονικείς πληροφορούνται από τους λιποτάκτες ότι η αναχώρηση των πολιορκητών είναι οριστική. Οι ιππείς των Θεσσαλονικέων που στέλνονται για να ερευνήσουν το πεδίο το επιβεβαιώνουν. Επιπλέον οι λιποτάκτες δηλώνουν ότι παραδόθηκαν για να μην πεθάνουν από την πείνα.

Η Μ. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου στη μελέτη της για τις αβαροσλαβικές επιδρομές επί Μαυρική αναφέρει ότι οι κύριες πηγές για τα γεγονότα της βασιλείας αυτού του αυτοκράτορα είναι "Αί ιστορίαι" του Θεοφύλακτου Σιμοκάττη και η "Χρονογραφία" του Θεοφάνη του Ομολογητή.²³ Για την πρώτη όμως αβαροσλαβική πολιορκία της Θεσσαλονίκης οι πληροφορίες μας αντλούνται μόνο από το κείμενο των Θαυμάτων του αγίου Δημητρίου, ενώ ο Θεοφύλακτος Σιμοκάττης και ο Θεοφάνης αγνοούν το γεγονός, ίσως διότι τα επίσημα χρονικά παρουσιάζουν κυρίως τα γεγονότα μόνον από την πλευρά της πρωτεύουσας και παραλείπουν συμβάντα που γίνονται σε πόλεις απομακρυσμένες απ' αυτήν.

²¹ P. Lemerle, *Miracles* I 154. 23-29, 155. 1-22. - X. Μπακιτζής, *Θαύματα 396*: είναι εντυπωσιακή η διαφορά χειρισμού των πετροβόλων μηχανών ανάμεσα στους Θεσσαλονικείς και τους Αβαροσλάβους.

²² P. Lemerle, *Miracles* I 155. 25-29. - X. Μπακιτζής, *Θαύματα 396*: η πύλη Ενοράτα είναι πιθανότερο ότι είναι μία από τις τέσσερις ανατολικές πύλες που αναφέρει ο Καμενιάτης (κεφ. 30) και μάλιστα η πλησιέστερη προς τη θάλασσα.

²³ Θεοφύλακτος Σιμοκάττης, *Οικουμενική Ιστορία* II 10-17 και Θεοφάνης I 252-290. - Βλ. Μ. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, *Συμβολή* 150 σημ. 6.

Ο Χ. Μπακιριτζής παρατηρεί ότι η διήγηση παρέχει σωστές τοπογραφικές πληροφορίες. Οι βάρβαροι πλησιάζουν την πόλη από δυσμάς ακολουθώντας τις κεντρικές οδικές αρτηρίες και στήνουν τις πολιορκητικές τους μηχανές στο πεδινό δυτικό τμήμα. Η προσέγγιση της πόλης από τα ανατολικά ήταν δύσκολη λόγω των ορεινών όγκων του Χορτιάτη και του Χολομώντα.

Η Αικ. Χριστοφιλοπούλου παρατηρεί ότι με βάση την περιγραφή της πολιορκίας διαπιστώνουμε ότι οι Αβαροσλάβοι δεν έχουν επιτελική οργάνωση, δεν λαμβάνουν πρόνοια για τον ανεφοδιασμό τους και έχουν στοιχειώδεις γνώσεις κατασκευής πολιορκητικών μηχανών, ενώ αγνοούν τη σωστή τους χρήση. Μετά την αποτυχία τους να καταλάβουν τη Θεσσαλονίκη οι Αβαροσλάβοι επιστρέφουν στις εστίες τους, στις παννονικές πεδιάδες, πέρα από το Δούναβη. Επίσης θεωρεί τον αριθμό 100.000 για τις πολιορκίες υπερβολικό. Η υπερβολή αυτή οφείλεται στην επιθυμία του συντάκτη των Θαυμάτων να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στη θαυματουργική βοήθεια του αγίου Δημητρίου.

Ο P. Lemerle πιστεύει ότι η ανάγνωση του βιβλίου των Θαυμάτων I 13-15 μας δίνει την εντύπωση ότι πρόκειται για ένα γεγονός όχι μεγάλης σημασίας, διότι δεν εμφανίζεται ο χαγάνος, ενώ η Θεσσαλονίκη είναι ευάλωτη εξαιτίας του λοιμού που προηγήθηκε και της αναχώρησης του επάρχου με τα στρατεύματά του. Επιπλέον από την πόλη απουσιάζουν και οι άρχοντες που βαδίζουν για την Βασιλεύουσα.²⁴

Σύμφωνα με τον ίδιο ιστορικό οι αιτίες της αποτυχίας των Αβαροσλάβων είναι δύο: α) η ανικανότητά τους να κατευθύνουν σωστά την πολιορκία β) η έλλειψη τροφίμων και η απειλή της σιτοδείας. Έχουμε την αίσθηση ότι πρόκειται για μια επιδρομή και όχι για μια εκστρατεία. Όσον αφορά στους Θεσσαλονικείς το μόνο που είχαν υποστεί είναι η απώλεια της σοδειάς τους, γεγονός που θα προκαλέσει μια σιτοδεία η οποία αναφέρεται στο βιβλίο I 8.25.

²⁴ P. Lemerle, *Miracles* II 48.

²⁵ P. Lemerle, *Miracles* II 48-49.

Ο P. Lemerle θεωρεί ως πιθανές χρονολογίες της πολιορκίας με βάση την ημερομηνία του κειμένου (Κυριακή 22 Σεπτεμβρίου) το 586 ή το 597 την εποχή δηλαδή που επίσκοπος Θεσσαλονίκης ήταν ο Ευσέβιος (585-602). Τάσσεται μάλιστα υπέρ της προτιμότερης χρονολόγησης στα 586. **(26)** Αντιθέτως ο Σπ. Βρυώνης αναφέρει ότι οι Αβαροσλάβοι χρησιμοποίησαν για πρώτη φορά πολιορκητικές μηχανές το 587 στην πολιορκία της Αππιάρειας. Την χρήση πολιορκητικών μηχανών διδάχτηκαν, σύμφωνα με το Θεοφύλακτο Σιμοκάττη, από τον Βουσά.**(27)** Η χρονολόγηση της απόκτησης και χρήσης πολιορκητικών μηχανών από τους Αβαροσλάβους μάς επιτρέπει να χρονολογήσουμε την α' πολιορκία της Θεσσαλονίκης το 597. Σύμφωνα με τα Θαύματα οι Αβαροσλάβοι σ' αυτήν έκαναν εκτεταμένη χρήση πολιορκητικών μηχανών.**(28)**

Η Μ. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου τοποθετεί επίσης την πολιορκία το φθινόπωρο το 597, αντικρούοντας τη χρονολόγηση της πολιορκίας από τον Fr. Barisic στα 586. Το βασικό επιχείρημα του Fr. Barisic είναι ότι το 597 οι Άβαροι ήταν απασχολημένοι με την εκστρατεία της Δαλματίας και δεν ήταν δυνατό να ανέλαβαν συγχρόνως και την πολιορκία της Θεσσαλονίκης. **(29)** Αντιθέτως η Μ. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου απέδειξε ότι η εκστρατεία της Δαλματίας έγινε το 594 ενώ η πολιορκία της Θεσσαλονίκης το 597, μετά από δεκαοκτάμηνη ηρεμία στο σύνορο του Δούναβη κατά τη διάρκεια της

²⁶ P. Lemerle, *Miracles* II 50, 55-56, 62-69.

²⁷ Θεοφύλακτος Σιμοκάττης, *Ιστορία* II 16. 9-12: «και δήτα ό Βουσάς τους Άβάρους έδίδασκε συμπήγνυσθαι πολιορκητικόν τι μηχανήμα έτι των τοιούτων όργάνων άμαθεστάτους υπάρχοντας, άκροβολίζειν τε παρεσκεύαζε την έλέπολιν. Και μετ' ού πολύ τό φρούριον καταβέβλητο, και δίκας ό Βουσάς άπανθρωπίας εισέπραττε δεινόν τι διδάξας τος βαρβάρους πρς πολιορκίαν τεχνούργημα». Βλ. Sp. Vryonis, *The Evolution of Slavic Society and the Slavic Invasions in Greece*, *Hesperia* 50 (1981) 378-390, 388 και σημ. 33. - P. Lemerle, *Miracles* II 54 σημ. 65. - Π. Χρήστου, *Διηγήσεις* 80-84.

²⁸ Sp. Vryonis, *Evolution* 383, 388-390.

²⁹ F. Barisic, *Θαύματα* 13-18. - Μ. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, *Συμβολή* 164-168, 173 και σημ. 6. - Γ. Θεοχαρίδης, *Ιστορία της Μακεδονίας* 144-145.

οποίας οι Άβαροι πολεμούσαν εναντίον των Φράγκων της Κεντρικής Ευρώπης. (30)

Δημήτρης Κουρμπέτης, ΠΕ02, ΓΕ.Λ. Ν. Μουδανιών.

Ο Άγιος Δημήτριος σε ψηφιδωτό του 7^{ου} αιώνα από εκκλησία του στη Θεσσαλονίκη.

³⁰ Μ. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, *Συμβολή* 162 σημ. 1, 171-173: παρατηρεί ότι στις πηγές ο χρόνος διάρκειας των πολιορκιών είναι συνήθως επτά ημέρες. Για τον αριθμό επτά και τη συμβολική χρήση του βλ. I. Dujcev, *Les sept tribus slaves de la Mesie*, *Madioevo Bizantinoslavo* 1 (1965) 58-63.

